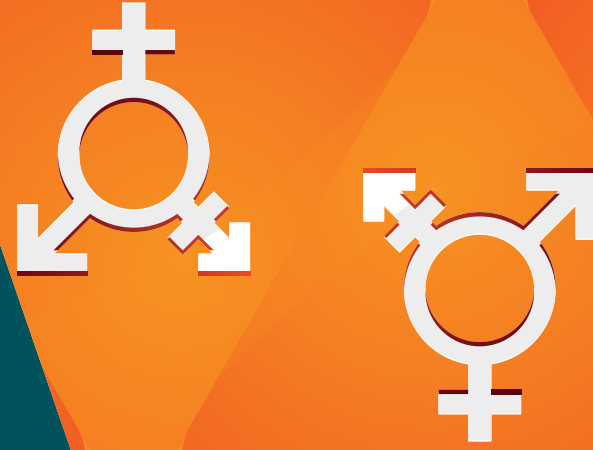

Да бъдеш *транс* в ЕС

Сравнителен анализ на данните от проучването относно ЛГБТ в ЕС

Резюме

Членове 1, 2 и 3 от Хартата на основните права на Европейския съюз гарантират правото на човешко достойнство, на живот и на неприкосновеност на личността. Членове 6, 7 и 8 гарантират правото на свобода и сигурност, зачитане на личния и семейния живот, както и защитата на личните данни. Член 14 признава правото на образование, а член 20 – правото на равенство пред закона. Член 21 гарантира правото на недискриминация, включително въз основа на пол, член 35 признава правото на здравеопазване, член 45 – на свободно движение и пребиваване и член 47 – на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес.

Мъжкият или женският пол, които официално се присват при раждането, се базират на нашите физически характеристики. Той може обаче да не съответства на нашата полова идентичност – тоест на начина, по който мислим и се чувстваме относно нашия пол. Тъй като все повече *транс* лица¹ открито отказват да се идентифицират като мъж или като жена, става очевидно, че усещането за пола не може да се вмести в тесните рамки на определенията „женски“ и „мъжки“. Резултатите от проучването за лесбийките, гейовете, бисексуалните и трансджендър (ЛГБТ) в ЕС подчертават необходимостта да се излезе извън тези кутийки, както в общите дискусии по въпросите на пола в обществото, така и когато се набелязват конкретни правни и политически мерки.

¹ Изразът „*транс*“ отговаря на термина „*trans*“, използван в оригиналната версия на това резюме (английски). Този общ термин е запазен в публикацията, за да може читателят да го разграничи от израза, отнасящ се до подгрупата на идентичност, наричана „трансджендър“.

Хвърлянето на светлина върху ежедневието на *транс* лицата в Европейския съюз (ЕС) и неговите държави членки, богатите и сравними по естеството си данни от проучването относно ЛГБТ, проведено от Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA), прави това възможно.

„Като трансджендър, смятам, че е от решаващо значение хората, които вземат политическите решения, и доставчиците на здравни услуги да разберат, че в спектъра на двата пола няма само две крайности. Може да има нещо и между тях и хората могат да живеят пълноценен живот, без да са в двата края на спектъра, т.е. не изцяло мъж или жена. Нуждаем се от повече разбиране, но още по-важно – от повече ресурси и правна подкрепа, за да живеем живот, равностоен на този на другите хора.“

(Транс жена, 28-годишна, Нидерландия)

Пълният текст на доклада „Да бъдеш *транс* в Европейския съюз“ и това резюме се опират на данните от проучване, за да анализират реалността, в която живеят 6579 анкетиранни, самоидентифицирали се като *транс* – обобщаващ термин, обхващащ всички онези, които се идентифицират с различен пол и/или проявяват полова идентичност, различна от тази, която им е приписана при раждането. *Транс* лицата в Европа и по света широко използват този термин; затова той бе избран, с цел да не се бърка с някоя от възможните групи на идентичност, от които анкетираните биха могли да изберат („трансджендър“). Въпреки че резултатите не могат да бъдат считани за представителни за всички *транс* хора в ЕС, те представляват най-големият по рода си масив от емпирични данни понастоящем, който хвърля светлина върху преживяванията на трансджендър лица в различните житейски сфери.

Основни заключения

Резултатите сочат, че *транс* лицата са изправени пред чести нарушения на техни основни права: дискриминация, насилие и тормоз, и то в степен, много по-висока отколкото тази, на която са подложени другите респонденти в проучването – лесбийки, гейове или бисексуални. Тези практики пораждават постоянно усещане на страх и карат някои *транс* лица да избягват определени места и да крият или прикриват истинската си полова идентичност, което допълнително ограничава техните права.

Проблемите, с които се сблъскват *транс* лицата, свързани със свободното изразяване на пола, който те усещат, затвърждава липсата на информираност на обществото за тяхната реална идентичност и живот. Те създават порочен кръг на страх и невежество, на нетолерантност, дискриминация и дори мотивирано от омраза насилие.

Когато плановете за действие, позитивните мерки и политиките за равнопоставеност, борещи се с дискриминацията, са добре разработени и прилагани,

Становище на FRA

Активизиране действията на ниво ЕС и на национално равнище

ЕС и неговите държави членки се насърчават – въз основа на данните от това проучване, от опита и от действащите обещаващи практики в някои държави – членки на ЕС, – да се заемат с въпроси, свързани с *транс* лицата. Те следва, по-специално, да разглеждат полова идентичност и проявлението на пола като подлежащи на защита права на човека и като елементи от антидискриминационните политики, от плановете за действие и от кампаниите за повишаване на информираността.

Тъй като това проучване установява, че дискриминацията и насилието често могат да се проявяват поради неответстващо проявление на пола на дадено лице, Стратегията на ЕС за равенство между жените и мъжете трябва да бъде доразвита, за да включва действия за борба с половете стереотипи и с дискриминацията въз основа на полова идентичност, проявлението на пола и трансфобията.

ТРАНС РЕСПОНДЕНТИ В ПРОУЧВАНЕТО ОТНОСНО ЛГБТ В ЕС

Имайки предвид разнообразието на *транс* лица, този анализ разглежда групите на под-идентичност със съзнанието, че въпросите, свързани с основните права, които ги засягат, могат да бъдат коренно различни. Въпреки че предишни изследвания в областта на *транс* лицата описват разлики в живота на *транс* жени, *транс* мъже и други *транс* лица, за първи път това проучване за целия ЕС дава възможност да се сравнят различните подгрупи. Извадката за ЛГБТ в ЕС съдържа достатъчен брой анкетирани лица в подгрупите, което позволява прецизно сравнение между тях (Таблица 1).

Тези групи – *транс* жени, *транс* мъже, жени травестити, мъже травестити, трансджендър, полого променливи и куйърс/други лица – съответстват на условията, самостоятелно избрани от *транс* респонденти. Практиките на *транс* лица се влияят и от образователното и социално-икономическото им положение, както и от други характеристики, които анализът отчита, където е уместно.

Характеристики на проучваните *транс* респонденти

Транс респонденти:

- са средно млади, като седем от общо десет респонденти са от 18 до 39-годишна възраст (средно: 34-годишна възраст);
- попадат в различни подгрупи (групи на идентичност), като *транс* жените са два пъти повече от *транс* мъжете, а жените травестити са почти толкова, колкото са и мъжете травестити;
- са също с толкова високо – съответно ниско – образование, както и останалото население;

Фигура 1: Групи на идентичност в извадката относно *транс* лицата (%)

Въпроси: Изчислена променлива по следните въпроси от проучването:

А2. Какъв пол Ви е приписан при Вашето раждане? Женски/Мъжки

А3. Дали Ви сте/Били ли сте трансджендър личност? Да.

А3.1 Изберете един отговор, който Ви съответства най-добре. 1 Трансджендър; 2 Транссексуален/а; 3 Жена с транссексуално минало; 4 Мъж с транссексуално минало; 5 Полово променливи; 6 Травестит; 7 Куйър; 8 Друго, запишете:...

Забележка: Респондентите в категориите „трансджендър“ и „транссексуални“ бяха регрупуирани като трансполови мъже и жени – за повече подробности вж. приложение 2 в основния доклад.

База: Транс респонденти в проучването относно ЛГБТ в ЕС.

Източник: FRA, проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

- по-често спадат в категории с по-ниски доходи, отколкото населението като цяло;
- описват своята сексуална ориентация като бисексуални или гейове, или използват различни термини;
- не са склонни да имат връзка, като една трета живеят в самостоятелно домакинство;
- по-често живеят в градска среда.

Извадката на *транс* лица е много разнообразна, различаваща се по избраните подидентичности или под-групи, по настоящо усещане да бъдеш мъж, жена или нещо друго (полова принадлежност), по проявление на пола и по начините, по които респондентите са се опитали да живеят съобразно тяхната полова идентичност (открито/социално и/или медицинска промяна).

Половината от *транс* респондентите са **високо** образовани (колеж, университет или по-висока степен, 53 %). Половината от *транс* респондентите (51 %) посочват, че са на платена работа, като тук се включват и тези във временен отпуск. Всеки четвърти респондент е студент (24 %), а 13 % са безработни. Малки сегменти от извадката не получават никакво възнаграждение или се занимават с доброволен труд, пенсионери са или не работят по други причини.

Разпределението на **доходите** за цялата извадка от ЛГБТ съответства на това на останалото население², като около една четвърт от респондентите принадлежат към всяка категория. *Транс* респондентите обаче по-често, отколкото други ЛГБ групи, отговарят, че доходите на домакинството са към долната граница, а по-малко отговарят, че имат доходи към горната граница.

Около половината от респондентите във всички *транс* групи отговарят, че към момента на провеждане на проучването нямат **връзка** (48 %) и по-голямата част посочват, че техният **граждански статус** е неженен/неомъжена (75 %). Един на всеки седем от респондентите са в брак или живеят в регистрирани партньорства (15 %).

транс лицата заявяват, че са по-откровени за своята полова идентичност. Резултатите от проучването подчертават, че правните рамки и политическите документи са от значение. Те допринасят за защитата и насърчаването на основните права и за налагане на социални норми и схващания, които подобряват живота на хората.

Дискриминация

„Бих искал възприетият от мен пол да бъде без значение. Трябва да мога да си движа бизнеса и да бъда третиран справедливо и с уважение, без значение какъв съм. Аз просто искам да бъда себе си, без да се притеснявам от другите.“

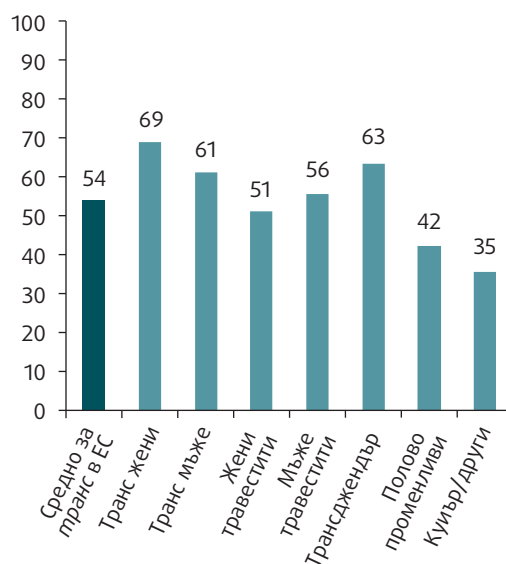
(Транс, 42-годишен, Обединеното кралство)

Равното и пълно социално участие на всички хора без дискриминация е предпоставка за включващи и сплотени общества, които се възползват от техния човешки капитал и гарантират благосъстоянието и просперитета на всички свои членове. В това отношение резултатите от проучването относно ЛГБТ в ЕС са тревожни. Те показват, че равенството на *транс* лицата все още е трудно постижима цел, която изисква решителни действия на равнище ЕС и държави членки.

В годината, предхождаща проучването, повече от половината от всички *транс* респонденти (54 %),

2 На базата на резултатите от разпределението на доходите в Европейското социално изследване (ESS), за повече информация вж. приложение 2 на основния доклад.

Фигура 2: Респонденти, които през последните 12 месеца са се почувствали дискриминирани или тормозени, защото са възприемани като *транс*, по групи на идентичност (%)

Въпрос: Сза. През последните 12 месеца, в страната, в която живеете, чувствали ли сте се лично дискриминиран/а или тормозен/а, защото сте възприеман/а като: Д. Трансджендър. Да.

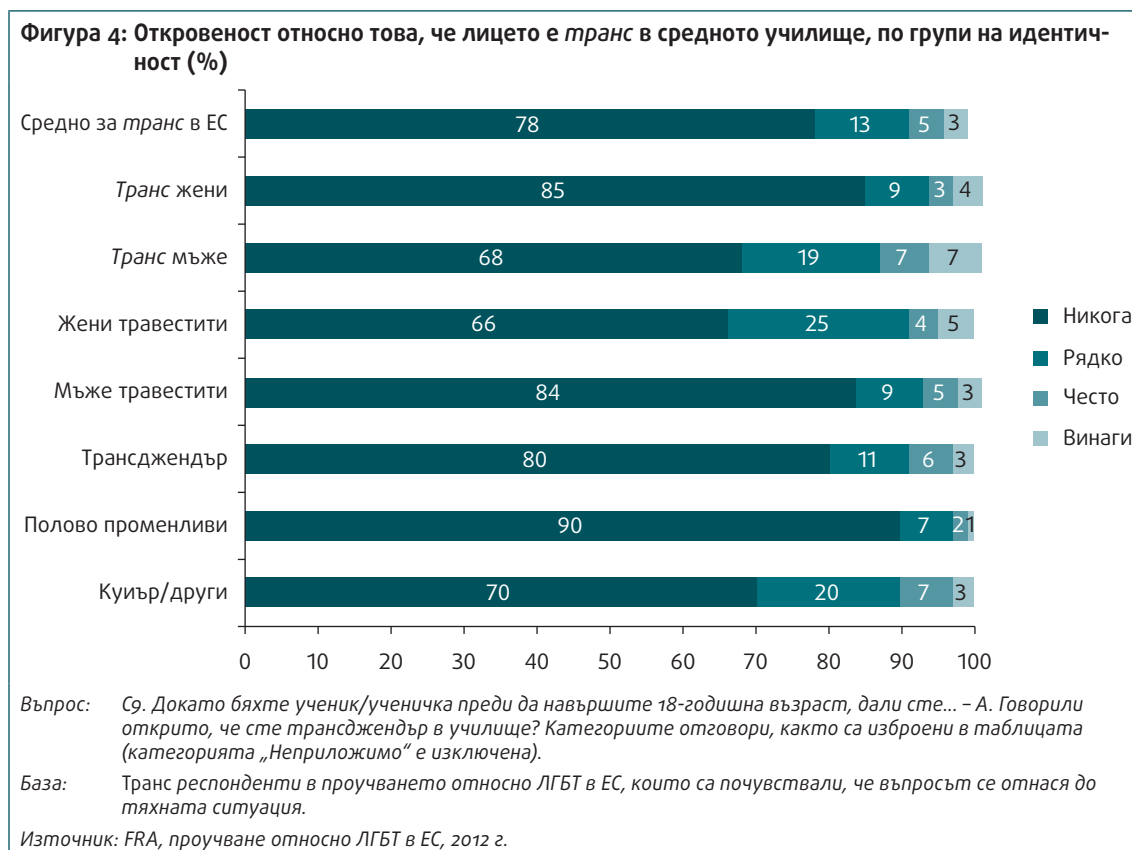
База: Транс респонденти в проучването относно ЛГБТ в ЕС.

Източник: FRA, Проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

в сравнение с 47 % от всички ЛГБТ респонденти, са се почувствали лично дискриминирани или тормозени, защото са били възприети като *транс*. Тези респонденти, които са млади, не получават възнаграждение или са от категорията с по-ниски доходи, по-често се чувстват дискриминирани. В допълнение, колкото по-откровени са били респондентите относно това дали са или са били *транс*, толкова по-често те посочват, че се почувствали дискриминация срещу тях.

Проучването обхваща случаи на дискриминация в няколко области на обществения живот:

- Заетост: над един от всеки трима *транс* респонденти се е почувствал дискриминиран защото е *транс*, когато е търсил работа (37 %) и една четвърт (27 %) съобщават за дискриминация на работното място.
- Образование: една четвърт от *транс* респондентите, които са посещавали училище/

Фигура 5: Защо не е съобщено за най-скорошния случай на дискриминация (% от случаите)

Въпроси: С6. Като мислите за най-скорошния случай, Вие или някой друг съобщихте ли някъде за това? „Не“
С7. Защо не беше съобщено?

База: Транс респонденти в проучването относно ЛГБТ в ЕС, които са били обект на дискриминация и не са съобщили за най-скорошния случай на дискриминация.

Източник: FRA, проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

университет или имат дете/деца в училище/в университет, казват, че са се почувствали лично дискриминирани от персонала на училището или на университета през 12-те месеца, предхождащи проучването. Когато се погледнат само *транс* студентите, цифрата нараства до 29 %.

- Здравеопазване: около един на всеки пет от респондентите, които са получили здравни услуги (22 %) или социални услуги (19 %) през годината, предхождаща проучването, са се почувствали дискриминирани от здравния персонал или от служители в социалните услуги, защото са *транс*.
- Стоки и услуги: ако е млад, безработен и/или от категория с по-ниски доходи се увеличават шансовете на респондента да се почувства дискриминиран в годината, предхождаща проучването.

Само много малък брой респонденти съобщават за скорошни случаи на дискриминация. Независимо от това, *транс* лицата по-често съобщават за такива случаи от другите ЛГБ групи. Повече от трима на всеки пет *транс* респонденти не са съобщили за инцидентите, тъй като са убедени,

че нищо няма да се случи или промени, а половината от тях, защото смятат, че не си струва да се съобщава. *Транс* респондентите също така са сметнали, че инцидентът няма да бъде приет сериозно и не са желали да разкриват своята сексуална ориентация и/или полова идентичност. Почти един на всеки трима (30 %) не е знаел как и къде следва да се съобщи за такъв случай.

Съобщаването за случаи на дискриминация на компетентните органи, като например органи по равнопоставеността, е от съществено значение за прилагането на съществуващата правна рамка за недопускане на дискриминация, основана на полова идентичност в областта на заетостта. Директивата относно равенството между половете (преработена) предвижда създаването на органи за равнопоставеност, натоварени със задачата да подпомагат жертвите на дискриминация при разглеждане на техните жалби (член 20, параграф 2, буква а). Освен това, държавите членки трябва да дават възможност на организациите на гражданското общество да оказват помощ на жертвите в съдебни или административни производства (член 17, параграф 2).

Становище на FRA

Дискриминация в заетостта и достъпа до стоки и услуги

Резултатите от проучването показват поразително силна корелация между проявлението на пола и случаите на дискриминация. Когато преразглежда действащото законодателство по равнопоставеността или приема ново законодателство в тази област, законодателят на ЕС трябва да гарантира, че законодателството обхваща и дискриминацията въз основа на половата идентичност. Настоящата правна защита, предоставяна от правото на ЕС на тези, които възнамеряват да се подложат или са подложени на промяна или са претърпели промяна на пола, следва да се разпростира върху всички *транс* лица.

Проучването показва, че много малка част от транс респондентите съобщават за случаи на дискриминация от властите. ЕС трябва да продължи да следи отблизо ефективността на национални те органи и процедури за подаване на жалби във връзка с прилагането на Директивата относно равенството между половете (2006/54/ЕО) (преработена) и Директивата относно равенството между половете по отношение достъпа/предоставянето на стоки и услуги (2004/113/ЕО). Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че органите по въпросите на равнопоставеността и други национални механизми за обжалване разполагат с адекватен мандат и ресурси, за да се повишава информираността относно дискриминацията въз основа на полова идентичност и повишаване съобщаването на инциденти.

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че публичният сектор разработва и прилага стратегии за различие и политики за равно третиране при пълно зачитане на личния живот, споделяйки опит и добри практики, адресирайки нуждите на транс лица. Това може да се постигне чрез например приемане на кодекси на поведение и улесняване на промени в името и обозначенията за пола в документи, свързани със заетостта. Държавите членки следва да насърчават усилията на синдикатите и работодателските организации за подобряване на политиките за различност и недискриминация въз основа на половата идентичност на работното място и в институциите за професионално обучение.

Дискриминация в образованието

Проучването показва, че образованието е област, в която транс респонденти се сблъскват с тормоз и негативни реакции заради проявлението на техния пол или идентичност. ЕС трябва да подпомага борбата с тормоза над транс лица в училище, било то от ученици или от родители, като част от усилията си за борба с половите стереотипи чрез Стратегията на ЕС за равенство между жените и мъжете. Програмата за образование на ЕС следва да насърчава партньорска обмяна на опит между държавите – членки на ЕС, и да популяризира съществуващите добри практики за справяне с трансфобичен тормоз.

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че училищата осигуряват безопасна и подкрепяща среда за транс лица, засегнати от дискриминация, тормоз и изключване. Училищата трябва да бъдат насърчавани да приемат общи политики за недопускане на тормоз, които да включват и въпроси, свързани с лицата, които са транс.

Компетентните държавни органи, като например органите по въпросите на равнопоставеността, националните институции за правата на човека и детските омбудсмени, следва да разполагат с подходящи пълномощия, ресурси и да бъдат насърчавани да проучват случаи на тормоз и дискриминация на основата на половата идентичност в областта на образованието.

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират част от учебните програми да са с обективна информация за половата идентичност и изразяването на пола, за да се насърчава уважение и разбирателство между преподаватели и ученици и да се повишава информираността за проблемите, пред които са изправени транс лица. Държавите – членки на ЕС, трябва да осигуряват обучение на специалистите в сферата на образованието за това как да се подхожда към транс въпроси в тази област и за това как да се справят със случаи на трансфобичен тормоз и насилие.

Дискриминация и достъп до здравеопазване

Както показва проучването, близо един на всеки пет респонденти, получили здравни и социални услуги през годината, предхождаща проучването, са се почувствали дискриминирани от здравен или социален персонал, защото са транс. Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че се осигурява адекватно обучение и повишаване на информираността на здравните работници и на персонала на здравното осигуряване относно здравните потребности на транс лица, за да се премахнат предразсъдъците и да се подобри предоставянето на услуги на транс лица.

Държавите – членки на ЕС, трябва да разгледат възможностите за осигуряване на специфични здравни услуги за транс лица и за това транс лица да могат да се ползват от равно и уважително отношение при получаване на здравни услуги. Държавите членки следва да обмислят улесняването на манипулации, потвърждаващи пола, а когато няма такива на разположение – да насърчават достъпа до такива манипулации в държава – членка на ЕС, която ги предлага.

Държавите – членки на ЕС, трябва да включват здравеопазване, специфично за транс лица, в своите национални здравни планове и политики и да гарантират, че проучванията в областта на здравеопазването, учебните планове и здравните политики вземат предвид и транс хора и техните нужди.

Насилие и тормоз

„Да бъдеш трансджендър в Литва е най-трудното нещо, което някой може да си представи. Живея в постоянен страх и накрая дори не ти се иска изобщо да живееш. [...] Сблъсквам се с толкова дискриминация, тормоз и насилие, че това се е превърнало в ежедневие.“ (Трансджендър, 25-годишен, Литва)

Най-впечатляващият резултат от проучването относно ЛГБТ в ЕС е високото ниво на повтарящо се насилие и мотивирани от омраза престъпления, на които са подложени *транс* лицата, което показва, че е необходимо да се подобрят политиките за борба с мотивирани от омраза престъпления на територията на ЕС:

- годишният процент на насилие или тормоз е около един инцидент на двама *транс* респонденти, което е два пъти по-висока честота от тази при респондентите лесбийки, гейове и бисексуални;
- около двама на пет (44 %) анкетирани *транс* лица, които са били жертви на насилие през 12-те месеца, предхождащи проучването, показват, че това се е случило три или повече пъти през този период;
- разбивката по групи на идентичност показва, че жените и мъжете травестити много често са претърпявали множество инциденти на насилие (три пъти или повече) през този период.

По отношение на насилие, претърпяно поради някаква причина, а не само заради половата идентичност на респондентите, *транс* респондентите най-често от всички ЛГБТ групи посочват, че са били нападани или заплашвани с насилие по време на двата – петгодишен и едногодишен – периоди, за

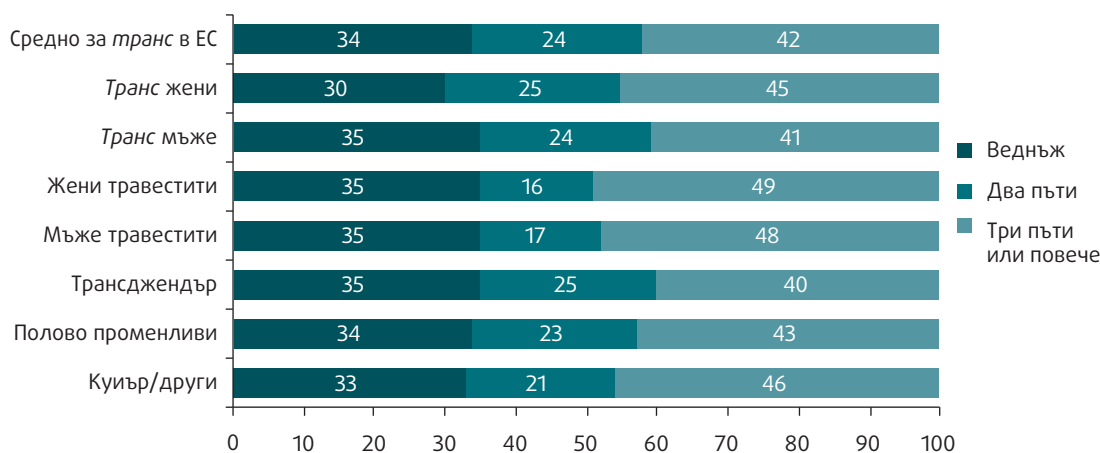
които са запитани в проучването. През петте години, предхождащи проучването 34 % от всички *транс* респонденти са преживели насилие или са били заплашени с насилие, а през 12-те месеца, предхождащи проучването – 15 % са преживели насилие или заплаха от насилие.

Около един на десет (8 %) *транс* респонденти са физически или сексуално нападани или заплашени с насилие, за което те смятат, че се е случило частично или изцяло поради това, че са възприети като *транс*. През 12-те месеца, предхождащи проучването, мотивирани от омраза насилие е по-често срещано сред *транс* жени (16 %), мъжете травестити (14 %) и трансджендър респонденти (11 %).

Сред всички ЛГБТ респонденти в проучването, *транс* най-често съобщават за мотивирано от омраза насилие в полицията. Един на всеки пет е съобщил за последния си случай на мотивиран от омраза инцидент (21 %) и един на всеки четири – за най-сериозния такъв (24 %). Причините да не се съобщава включват:

- дълбоко недоверие в полицейските органи: половината от респондентите не са съобщили за инцидентите, тъй като са смятали, че полицията няма да направи нищо, а един на всеки трима, защото е смятал, че те няма да могат да направят нищо;
- страх от хомофобска и/или трансфобска реакция от страна на полицията (повече от един на всеки трима респонденти);
- в случай на мотивиран от омраза тормоз, респондентите най-често казват, че инцидентът е бил

Фигура 6: Респонденти, които са нападнати или застрашени с физическо и/или сексуално насилие през последните 12 месеца, по брой инциденти и по групи на идентичност (%)

Въпрос: FA1_3. През последните 12 месеца колко пъти някой Ви е нападнал физически/сексуално или Ви е заплашвал с насилие в Европейския съюз/в тази страна?

База: *Транс* лица, анкетирани в проучването относно ЛГБТ в ЕС, които са преживели физическо/сексуално нападение или заплаха от насилие през последните 12 месеца преди проучването.

Източник: FRA, проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

маловажен, че не е бил достатъчно сериозен, за да бъде съобщавано за него или че не са имали такъв инцидент, за който са могли да съобщят.

Когато мотивирано от омраза насилие или тормоз е било съобщено на организация, различна от полицията, повечето транс респонденти са съобщили на ЛГБТ организация (повече от половината), един от десет е съобщил на държавна или национална институция, като орган по равнопоставеността и/или около 7% – 15% – на организация за подпомагане на жертви.

Извършителите на насилие и тормоз в повечето случаи са неизвестни мъже, които действат в групи. Инцидентите, мотивирани от омраза, се случват почти еднакво често както на закрито, така и на открито, докато мотивираният от омраза тормоз се случва малко по-често на закрити обществени места. От всички места на открито транс респондентите най-често посочват инциденти на улица, площад, паркинг или друго обществено място. От всички места на закрито, мотивирано от омраза насилие се случва най-често вкъщи, докато мотивиран от омраза тормоз се случва най-често на работното място. Един на всеки десет от последните случаи на тормоз е станал по интернет или по електронна поща, включително Facebook и Twitter.

„Хомофобията и трансфобията представляват накърняване на човешкото достойнство. Хомофобските и трансфобските нагласи са несъвместими с ценностите и принципите, на които се основава Европейският съюз – както те са залегнали в член 2 от Договора“.

Европейска комисия (2013 г.), Действията на Комисията превръщат правата на ЛГБТ в реалност, ИЗКАЗВАНЕ/13/424, Хага, 17 май 2013 г.

Фигура 8: Последни случаи на мотивирано от омраза насилие, по вид насилие (%)

Въпроси: FА1_4. Като мислите за ПОСЛЕДНОТО физическо/сексуално нападение или заплаха за насилие, какво Ви се случи?

FА1_5. Мислите ли, че ПОСЛЕДНИЯТ случай на физическо/сексуално нападение или заплаха за насилие в последните 12 месеца се дължи частично или изцяло на това, че сте били възприет/а като транс?

Забележка: *Случаите с по-малко от 30 отговора.

База: Транс респонденти в проучването относно ЛГБТ в ЕС, които са физически/сексуално нападнати или заплашени с насилие през последните 12 месеца преди проучването, частично или изцяло поради това, че са били възприети като транс.

Източник: FRA, проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

Таблица: Място на инциденти с мотивирано от омраза насилие и заплахата за насилие през последните 12 месеца (%)

	Последен	Най-сериозен
В дома ми	8	9
В друга жилищна сграда или апартамент*	3	4
В училище, университет*	5	6
На работното място*	3	4
В кафене, ресторант, кръчма, клуб	10	8
В кола*	1	1
В обществения транспорт	9	7
В спортен клуб*	0	0
Някъде другаде на закрито*	2	3
На улица, площад, паркинг или друго обществено място	46	43
В парк, гора*	3	4
На свързано с ЛГБТ място (напр. клуб, бар) или събитие (напр. парад)*	2	1
Някъде другаде на открито*	5	7
Друго*	2	2

Въпрос: FA1_10; FA2_10. Къде се случи това?

Забележка: *Случаите с по-малко от 30 отговора.

База: Транс респонденти в проучването относно ЛГБТ в ЕС, които са физически/сексуално нападани или заплашвани с насилие през 12-те месеца, предхождащи проучването (последния случай) или пет години (най-сериозния случай) преди анкетата, частично или изцяло поради това, че са възприети като транс.

Източник: FRA, проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

Актовете на насилие и тормоз нарушават правото на живот, правото на зачитане на физическата и психическата неприкосновеност и следователно на човешкото достойнство. Тези права са защитени от Хартата на основните права на Европейския съюз.

Европейският парламент призовава държавите членки „да регистрират и да разследват престъпления от омраза срещу ЛГБТИ³ хора, както и да приемат наказателно законодателство, което забранява подбуждането към омраза въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност.“ По същия начин Препоръка Rec(2010)5 насърчава държавите – членки на Съвета на Европа, да „гарантират ефективно, бързо и безпристрастно разследване на предполагаеми случаи на престъпления и други инциденти, когато обосновано се подозира,

че сексуалната ориентация или половата идентичност съставляват мотив за извършителя“. Той също така ги призовава да „гарантират, че [...] тези, които са отговорни за такива деяния, са предадени на правосъдието и когато трябва – са наказани с цел избягване на безнаказаност.“⁴

„Преживявал съм унижения, побои и обиди от хора, които познавам и от хора, които не познавам, но исках хората от моето обкръжение да разберат, че съм човешко същество като всички други и че моята сексуална ориентация не ме прави различен от тях! Аз съм човешко същество – личност. Гордея се, че съм гей; никога не съм лъгал и никога няма да го направя в бъдеще, без значение каква е цената, [която ще трябва да платя].“
(Транс, гей, 29-годишен, България)

3 Съкращението „ЛГБТИ“ включва и „интерсексуални“ лица. Резолюция на Европейския парламент от 4 февруари 2014 г. относно Пътна карта на ЕС за борба с хомофобията и дискриминацията въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност (2013/2183 (INI).

4 Съвет на Европа, Комитет на министрите (2010 г.), Препоръка Rec(2010)5 на Комитета на министрите до държавите членки относно мерките за борба срещу дискриминацията въз основа на сексуалната ориентация или половата идентичност.

Становище на FRA

Борба с мотивирано от омраза насилие и тормоз срещу транс лица

Когато оценява националното законодателство, транспониращо Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления (Директива за жертвите в ЕС), Европейската комисия трябва да обръща специално внимание на това дали половата идентичност или проявление на пола са адекватно включени като лични характеристики на жертвите при индивидуални оценки.

При прилагането на Директивата за жертвите в ЕС, държавите – членки на ЕС, трябва да обръщат внимание на нуждите от защита на жертвите на престъпления, извършени заради половата идентичност на жертвата (в съответствие със съображения 9, 17 и 56 от Директивата). Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че по време на наказателно производство, в съответствие с член 21 от Директивата за жертвите в ЕС, правото на защита на неприкосновеността на личния живот на трансджендър лица, включително предишни имена и пол, се спазва напълно.

Държавите – членки на ЕС, трябва да обмислят въвеждането на наказателноправни разпоредби, които позволяват защита срещу престъпления от трансфобия и да гарантират, че правоприлагащите органи са обучени да се справят с трансфобичната престъпност ефективно, което включва повишаване на информираността относно въпроси, свързани с лицата, които са транс.

Държавите – членки на ЕС, следва да обърнат внимание на ниската степен на съобщаване на престъпления от омраза, включително престъпления срещу транс лица, както е подчертано в заключенията на Съвета по вътрешни работи и правосъдие от декември 2013 г. относно противодействието на престъпленията от омраза, които отразяват заключенията от конференцията във Вилюс на Агенцията на ЕС за основните права (FRA) през 2013 г. Държавите членки се призовават да предприемат подходящи мерки за улесняване съобщаването на престъпления от омраза от жертвите и доколкото е възможно – и чрез сдружения, които подпомагат жертвите. Това следва да включва мерки за изграждане на доверие в полицията и други държавни институции. Следователно правоприлагащите органи трябва да бъдат обучени за това как да се справят със случаи, съобщени от транс лица, по-специално по отношение подпомагането на жертвите и систематизирано регистриране на инциденти. Практики като „съобщаване от трети лица“, ангажиране на организации на гражданското общество чрез партньорство с различни агенции също биха могли да се считат, че ще повишат процента на съобщаване.

Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират, че правоприлагащите органи надлежно регистрират, разследват и съдебно преследват мотивирани от омраза престъпления, основани на полова идентичност и проявление на пола в съответствие с продължаващите усилия за подобряване и сближаване на събирането на данни за престъпността (като Работната група на Евростат по статистика на престъпността и статистика на наказателното правосъдие в рамките на Плана за действие на ЕС в областта на статистиката за периода 2011 – 2015 г.). За да разработят базирани на данни правни и политически мерки, държавите членки следва да събират статистически данни за броя и видовете престъпления и половата идентичност на жертвите (в съответствие с член 28 и съображения 56 и 64 от Директива 2012/29/ЕС), както и на броя на осъдените извършители на престъпления и вида на наложеното им наказание.

Да живееш като транс човек

„Значи аз считам себе си за мъж с женски наклонности в женско тяло. Когато говоря с другите за това, те мислят, че съм луда. Ти си или мъж, или жена, баста! Е добре, значи аз съм нищо.“ (Жена травестит, 32-годишна, Дания)

Данните от проучването показват, че много от транс хората израстват и живеят в социална среда, която почти не е информирана за съществуването и нуждите на транс хората. Когато страхът, причинен от продължително преследване и дискриминация, се сблъсква с невежеството на другите – включително собственото семейство,

на работа или в социалната среда – прикриването или избягването на видимостта служат като защитна мярка. Но този избор неизбежно засилва липсата на признание и потвърждение на правата на транс лицата. Стереотипите и непознаването на реалността на ежедневния живот и правата на транс лицата запазват негативни обществени нагласи и малтретиране с различна интензивност; от идиотски шеги и обиден език до сериозен тормоз и изключване. По този начин се създава една невидима клетка, издигаща бариери пред равенството и излагаща на риск живота на транс лицата. В крайна сметка, както транс респондентите отбелязват, те са граждани, които смятат, че не им е позволено да бъдат себе си.

Фигура 9: Мнение на респондентите за това как да се осигури по-спокоен живот като транс личност (%)

Въпрос: TR6. Какво би Ви позволило да живеете по-спокойно като трансгендър личност в страната, където живеете? Респонденти, които „Съгласен/Съгласна“ и „Напълно съгласен/съгласна“.

База: Транс респонденти в проучването относно ЛГБТ в ЕС.

Източник: FRA, проучване относно ЛГБТ в ЕС, 2012 г.

„Сигурен съм, че щях да съм подложен на повече дискриминация и тормоз, ако съм бил откровен за това, че съм транс. Когато трябваше да говоря за това в правен контекст, аз го правех, но освен моето семейство, здравните специалисти и бивши партньори, никой не знае, че аз не съм се родил мъж. Така че на мен ми беше сравнително лесно, но това, че трябваше да го пазя в строга тайна, за да ми е лесно, е, разбира се, една лоша ситуация.“ (Транс мъж, 38-годишен, Нидерландия)

Животът в негативна към транс лица среда ги кара да адаптират своето проявление и поведение:

- една трета от всички транс респонденти (32 %) избягват да проявяват техния пол – или техния желан пол – чрез външен вид и облекло от страх да не бъдат нападнати, заплашени или тормозени;
- половината от транс респондентите посочват, че избягват определени места поради страховете си;
- почти един на всеки пет анкетирани избягва да показва това, че е транс, дори в собствения си дом, а шест от десет избягват да се разкриват в обществения транспорт.

Тези констатации подчертават как ежедневиият живот на транс хората се влияе от социалните възгледи и реакции към транс хора на широката общественост. Това не им дава възможност да се ползват от правото на неприкосновеност на личния живот, което включва правото за изразяване на идентичност във всички области на живота, включително и на публични места.

„Животът на трансгендърте е плашеш, аз винаги съм нащрек за негативни реакции и чувствам нужда от „Стелт“, когато съм на повечето публични места, като например при ползване на обществения транспорт и т.н., това включва и носенето на по-тежки и по-безформени дрехи, отколкото бих предпочел.“ (Транссексуален, 39-годишен, Обединено кралство)

Четири на всеки пет транс респонденти отговарят, че позитивните мерки за насърчаване зачитането правата на човека на транс хората, като например планове за равнопоставеност, обществени кампании или специализирани услуги, са много или доста редки в страната, където живеят. Над девет от десет респонденти (94 %) казват, че ако националните власти насърчават правата на транс хората, те могат да живеят по-спокойно като транс.

Липсата на документи за самоличност, които да съответстват на половата идентичност или проявление на даден човек, може да доведе до дискриминация:

- един на всеки трима транс респонденти се е почувствал дискриминиран през 12-те месеца, предхождащи проучването при показване на карта за самоличност или друг официален документ, който идентифицира неговия пол;
- почти девет от десет (87 %) казват, че по-облекчени правни процедури за признаване на предпочитания пол ще им помогнат да живеят по-спокойно.

„Само 35 страни в Европа имат законови разпоредби, които признават половата идентичност на транс хората. Съществуването на транс лица де факто е незаконно в 14 страни, тъй като там не се предвижда признаване. 21 страни в Европа изискват по закон транс хората да се подлагат на стерилизация, преди да бъде призната тяхната полова идентичност. Други изисквания могат да включват диагностициране на психично разстройство, медицинско лечение и инвазивна хирургия, оценка на периода, в който лицето е живяло с новата полова идентичност, дали е неженен/неомъжена или разведен/а. Такива изисквания нарушават достойнството на личността, физическата ѝ неприкосновеност, правото ѝ да създава семейство и към нея да няма унижително и нечовешко отношение.“

Трансджендър Европа (TGEU) (2014 г.), Карта и индекс на Европа относно правата на трансполовите 2014 г., www.tgeu.org/Trans_Rights_Europe_Map

Препоръка CM/Rec(2010)5 на Съвета на Европа подчертава, че държавите членки трябва да предприемат подходящи мерки за гарантиране на пълното правно признаване на смяната на пола на човека във всички области на живота, по-специално като се даде възможност за промяна на името и пола в официални документи по един бърз, прозрачен и достъпен начин. Тя също така посочва, че

„предишни изисквания, включително за промени на външния вид, за правно признаване на смяната на пола, следва редовно да се преразглеждат, за да се премахнат оскърбителни изисквания.“

Много транс лица са изложени на висок риск от лошо физическо и психическо здраве. Няколко проучвания показват, че много транс лица изпитват суицидни мисли, страдат от депресия, тревожност и самонараняване и дори опити за самоубийство.

Някои, не всички, транс лица преминават през смяна на пола, често наричана „преход“, за да адаптират организма си към половата си идентичност.

Двама на всеки пет транс респонденти (39 %), особено тези от категорията с по-ниски доходи и тези, които нямат работа, са потърсили медицинска и психологическа помощ, свързана с нуждите на тяхната полова идентичност. Случаите, когато е потърсена помощ, са много разнообразни: седем от десет (71 %) съобщават за положителен опит с психолози, психиатри или други специалисти или с лица, предоставящи грижи. Нивото на удовлетвореност спада под половината (45 %) обаче, когато се касае за общопрактикуващи лекари. Всеки пети (20 %) посочва, че неговият общопрактикуващ лекар не е изглеждало да иска да му помогне,

Фигура 11: Опитът на транс респонденти, потърсили помощ за това, че са транс (% от случаите)

а един от десет (11 %) заявява, че той или тя просто е отказал/а да помогне.

Половината от тези (52 %), които не са потърсили психологическа или медицинска помощ, просто не са искали или не са се нуждаели от помощ. Групите на мъжете и жените трансвестити, полово променливите и куйърс/други респонденти по-специално са тези, които най-често не искат/не се нуждаят от грижи. Една трета от транс мъже (33 %) и транс жени (37 %) също посочват, че не са търсили психологическа или медицинска помощ поради това, че са транс. Тези анкетирани, които искат или се нуждаят от психологически или медицински грижи, но не са потърсили такива досега, посочват много причини, за да не потърсят помощ – например: не са посмели, не са знаели къде да отидат или са се страхували от предубедеността на лицата, предоставящи грижи. Почти четири на пет (79 %) транс респонденти посочват, че повече възможности за медицинско обслужване ще им помогнат да живеят по-спокойно като транс личности.

Становище на FRA

Както проучването сочи, получаването на документи за самоличност, съответстващи на тяхната полова идентичност и проявление, е проблем, който пречи на нормалния социален живот на много транс респонденти. Държавите – членки на ЕС, трябва да гарантират пълно юридическо признаване на предпочитания от даден човек пол, включително промяна на собственото име, социалноосигурителния номер и други индикатори за пола в документите за самоличност.

Процедурите за признаване на пола трябва да бъдат достъпни, прозрачни и ефективни, гарантиращи зачитането на човешкото достойнство и свобода. По-специално, в правните процедури за признаване на пола не следва да се изискват развод и медицински интервенции, като например стерилизация.

Държавите – членки на ЕС, трябва изцяло да признават документи и решения, издадени от други държави – членки на ЕС, в областта на правното признаване на пола, за да се улесни упражняването на правото на свободно движение на транс лицата в ЕС.

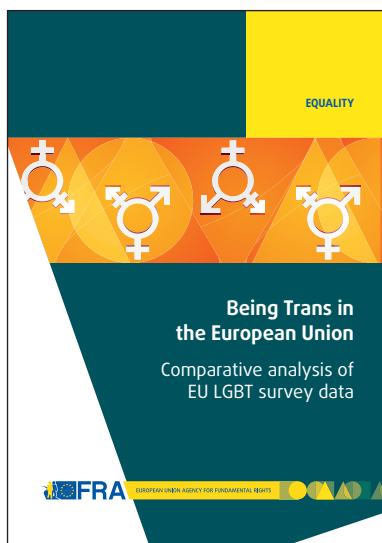
Методология

Проучването относно ЛГБТ в ЕС е проведено през 2012 г. чрез анонимен онлайн въпросник, популяризиран предимно в свързани с ЛГБТ онлайн и социални медии. Тази методология създаде най-големия масив с емпирична информация за ЛГБТ лицата, която е на разположение в Европа или в света към днешна дата. Докладът и това резюме представят възприятия, опит, мнения и възгледи на *транс* респонденти на възраст от 18 и повече години, които са потребители на интернет, били са информирани за проучването и са решили да участват в него. Въпреки че резултатите не могат да бъдат считани за представителни за всички *транс* хора, живеещи в ЕС, много големият размер на извадката означава, че е достоверно, че тенденциите, констатирани от резултатите, отразяват до голяма степен тези на *транс* населението в ЕС.

Проучването е възприело методика за претегляне, за да се компенсира липсата на надеждна статистика относно пропорционалния размер на *транс* населението в ЕС и за да се смекчат последиците от прекомерно представителство в някои държави – членки на ЕС, в общата извадка. Тази процедура гарантира, че становищата на *транс* респондентите от всяка държава – членка на ЕС, са представени в резултатите от проучването пропорционално на населението на страната. За тази цел се приема, че процентът на *транс* анкетираните и *транс* подгрупите сред всички участници в проучването са еднакви във всяка държава членка на ЕС, като изчисленията се основават на това предположение (за пълно описание, вж. приложение 2 в основния доклад).

Повече информация за методологията може да се намери в приложение 1 на пълния доклад на FRA за *транс* лицата – *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (Да бъдеш *транс* в Европейския съюз: сравнителен анализ на данните от проучването относно ЛГБТ в ЕС, 2014 г.) – вж.: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

Транс лицата или тези, чиято полова идентичност и/или проявление на пола се различава от пола, който им е приписан при раждането, днес често се сблъскват с дискриминация, тормоз и насилие на територията на Европейския съюз (ЕС). Тази действителност поражда страхове, които принуждават мнозина да скриват или да прикриват истинските си същност. Това резюме и съответният пълен доклад – „Да бъдеш транс в ЕС“ разглеждат въпросите на равното третиране и дискриминацията в две области, а именно сексуална ориентация и полова идентичност. Той анализира данни за опита на 6579 транс респонденти от проучване за лесбийките, гейовете, бисексуалните и трансджендър (ЛГБТ) в ЕС и е най-големият по рода си масив с емпирични данни до момента. В този анализ FRA констатира, че с малки изключения трансполовите респонденти индикират най-високи нива на дискриминация, тормоз и насилие сред подгрупите на ЛГБТ.

Равното и пълно социално участие на всички без дискриминация е предпоставка за интегриращи и солидарни общества. В тази връзка резултатите от проучването отчитат една тревожна действителност. Те показват, че равнопоставеността на транс лицата е все още труднодостижима цел. И все пак, това резюме и пълният доклад идват в момент, когато все по-голям брой държави – членки на ЕС, предприемат действия за насърчаване и защита на основните права на транс лицата. Събраните и анализирани от това проучване данни трябва да служат на политици и законодатели, когато те разработват законодателство, политики и стратегии, които по-добре да защитават тези права.

Допълнителна информация:

За пълния доклад на FRA за транс лицата – *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (Да бъдеш транс в Европейския съюз: сравнителен анализ на данните от проучването относно ЛГБТ в ЕС, 2014 г.) – виж: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

За пълния доклад за проучването относно ЛГБТ – *European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. - Main results* (Проучване относно ЛГБТ в ЕС – „Проучване относно лесбийките, гейовете, бисексуалните и трансджендър в Европейския съюз – Основни резултати, 2014 г.“) – виж <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-main>.

За обобщен доклад за проучването относно ЛГБТ – *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Results at a glance* (Проучване относно ЛГБТ в ЕС – Проучване относно лесбийките, гейовете, бисексуалните и трансджендър в Европейския съюз – Резултати от пръв поглед, 2013 г.) – виж <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results> (наличен също на френски и немски език).

Преглед на дейността на FRA по теми, свързани с ЛГБТ, е достъпен на адрес: <http://fra.europa.eu/en/project/2011/homophobia-transphobia-and-discrimination-grounds-sexual-orientation-and-gender>.

Служба за публикации

FRA – АГЕНЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА ОСНОВНИТЕ ПРАВА

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Виена – Австрия
Тел. +43 158030-0 – Факс +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

© Агенция на Европейския съюз за основните права, 2014 г.
Фото: © Shutterstock

ISBN 978-92-9239-749-4

TK-06-14-152-BG-C doi:10.2811/582740